

İKİ RUHUN KAVŞAĞI: KONYA'DA BİR VUSLAT HİKÂYESİ

BEKİR ŞAHİN

Mimari izler, halk anlatıları ve tasavvufi yorumlarla Mevlânâ ile Şems'in ilk karşılaşma mekânını aramak... Bazı şehirler yalnızca haritaya değil, gönül atlasına da kaydolur. Konya işte bu nadir şehirlerden biridir. Bu kadim topraklarda, yalnızca taşlar değil; zaman da dile gelir, mekânlar hafızalarda sessizlik hikâyeye dönüşür.

Yedi yüzyılı aşkın bir zamandır dillerde dolaşan, kalplerde derinleşen bir karşılaşma var bu şehirde: Mevlânâ ile Şems'in buluşması... Bir vuslat ki, yalnızca iki insanın değil; ilimle aşkın, şeriatla hakikatin, akılla sırra ermenin birleştiği bir eşîge dönüşmüştür. Ve işte bu kavuşmanın mekânı, yüzyıllardır sorulur:

“Konya’da ilk bakış nereye düştü? İki ruhun kavşağı hangi sokakta, Konya’nın mânevî dokusunda hangi taşın gölgesinde yaşandı? Ve bu yere ne denmeli: Mecmâu’l-Bahreyn mi, Merace’l-Bahreyn mi?”

Zira bu karşılaşma bir tesadüf değil; bir çağrının, bir bekleyişin, bir pişmenin neticesidir.

Mevlânâ, Konya’da hem medresede dinî ilimleri okutmakta, hem de dergâhında talipleri aşkın yoluna hazırlamaktadır.

Bu bilgelik ve itibarın doruğunda, ansızın gelen bir misafir bütün dengeleri altüst edecek ve Mevlânâ’nın iç âleminde yeni bir yangın başlatacaktır: Tebrizli Şems.

Ama bu karşılaşmanın sadece mânâsı değil, mekânı da yedi asırdır bir tartışma, bir arayış, bir sezgi konusu olmuştur. Kimi, Şems Parkı’ndaki mezar civarını işaret eder; kimi, İplikçi Camii 7014 ile Mevlânâ Dergâhı arasındaki yolu... Kimi kaynaklar “Mecmâu’l-Bahreyn” der: İki denizin birleştiği yer, ilim ve aşkın kesişimi... Kimi ise “Merace’l-Bahreyn” der:

Ayrı akarken birbirini bulan iki hakikatin seyr ü sülûku... Bu yazıda, yalnızca kelimelerin ardına değil, taşların, sokakların ve halkın hafızasına da kulak verilecek. Zira bazen bir mezar taşındaki yazı, bazen bir dervişin rüyası, bazen de bir kandilin sessizce söndüğü yer, tarih kitaplarından daha çok şey söyler bize...

Mevlânâ dinî ve tasavvufî eğitimini tamamladıktan sonra Konya’da bir taraftan tekkesinde tasavvuf eğitimi vermekte, bir yandan medresede talebelere dinî dersler okutmakta, diğer taraftan da halka vaazlar vermekteydi. Bu faaliyetleriyle birçok kesimin takdirini kazanmış, itibar ve tanınırlığı gün be gün artmıştı. Tam bu sırada Şems-i Tebrizî ile karşılaştı ve bu karşılaşma onun hayatında bir dönüm noktası oluşturdu.

Mevlânâ ile Şemsin buluşması, buluşma yeri, buluşma anı ve buluşma yerinin isimlendirilmesi hep tartışma konusu olmuştur. Yedi yüz yıldır konuşulmaktadır. Tarihi

*Şems-i Tebriz'i Camii
havadan görünüm*

gerçekleri açıklamada “*menakıb*” tarzı hikâyeler yetersiz kalmaktadır.

Buluşma yerinin isimlendirilmesi konusunda değişik rivayetler bulunmaktadır. Buluşma yeri bazılarına göre “*Merace'l-Babreyn*”, bazılarına göre de “*Mecmau'l-Babreyn*” olarak adlandırılmıştır.

Mecmau'l-Babreyn: İki denizin kavuştuğu yer, birleştiği nokta, “*Kâbe kavseyn*” mertebesi, bu merteye Hz. Muhammed’in Miraç’ta Allah’a olan yakınlığını ifade eden bir derece olarak adlandırılırken; Tasavvuf geleneğinde ise sûfinin Hakk Teâlâ’ya yakınlığını ifade eder.

Kur’an’da, değişik tefsirlerde, şiirlerde ve edebî metinlerde bu tabirlere rastlanmaktadır.

Kehf suresinin 60. ayetindeki *Mecmau'l-Bahreyn* (iki denizin birleştiği yer) ve Furkan suresinin 53. ayetine geçen *Merace'l-Babreyn* ifadelerini verebiliriz. Burada iki denizin birleştiği yer ifadesinin neresi olduğu konusunda birtakım rivayetler vardır.

Mevlânâ ile Şemsin ilk buluştuğu yer olarak kabul edilen mekânda farklı zamanlarda farklı anıtlar yapılmıştır.

İşte bu yazı, o kadim soruların izinden yürüyerek, Konya’nın mânevî dokusunda, halkın menkıbe belleğinde ve tasavvufi yorumlarda saklı olan o anı, o yeri ve o sırrı yeniden arıyor. Kaynaklara dayalı olarak Mevlânâ ile Şems’in buluşma yerine *Mecmau'l-Bahreyn* mi? *Merace'l-Bahreyn* mi denilmelidir? Ve burası neresidir? Ve buralara hangi anıtlar yapılmıştır? Gibi sorulara cevaplar bulmaya çalışacağız.

Mevlânâ’nın Şems ile buluşması İslam tasavvufunda Hallacı Mansur’un “*Ene'l-Hak*” demesinden sonra en çok tartışılan konudur. Adı geçen buluşma sonucunda Şems, Mevlânâ’nın fitratında saklı olan Allah aşkını ateşlemiş ve çıkan yangının dehşetinden kendisi bile korkup kaçmıştır. Mevlânâ’nın yıkılan barajı önünde tutunamayan Şems’in ne şekilde ortadan kaybolduğu da bilinmezler arasındadır... Tarihsel gerçekleri açıklamada yetersiz kalan “*menakıb*” tarzı hikâyeler, bize fazla bir şey söylemiyor.¹

Mecmau'l-Bahreyn: İki denizin kavuştuğu yer, birleştiği nokta, “*Kâbe kavseyn*” mertebesi, bu merteye Hz. Muhammed’in Miraç’ta Allah’a olan yakınlığını ifade eden bir derecedir. Tasavvuf geleneğinde ise sûfinin Hakk Teâlâ’ya yakınlığını ifade eden derecedir.²

Akşemseddin’e göre; İnsan-ı kâmil olan kişi “*Mecmau'l-Babreyn*”dir. Yani insan iki denizin birleştiği yerdir. Bu iki deniz, ilâhi ruh ile bu ilahi ruhun isim ve sıfatlarını tecelligâhi olan insanın gönlüdür. Bu gönlün derinliği ve sınırı yoktur.³

Akşemseddin insanı iki denizin buluştuğu yer olarak tarif ettiği şu beyit dikkat çekicidir.

“*Mecmau'l-Babreyn*” *oldun hem Hudâ’nın ma’suku*
*Pes senündür cümle âlem hem dâbi dosta visâl.**

Akşemseddin’e göre insan ilahi hakikatler ile dünyevî unsurların bir arada buluştuğu gönül birleşme noktasında sahip kişi olarak yani iki denizin birleştiği yer anlamında “*mecmau'l-babreyn*” olarak isimlendirmektedir.

1 <http://nezihuzel.net/index.php/2011/12/28/iki-denizin-birlesmesi/> Erişim tarihi; 25/08/2017, saat;19

2 Eraslan, Kemal, “Akşemseddin’in Dinî Tasavvufi Şiirleri”, s.73.

3 Yavuz, Kerim, “Şiirleri İçinde Akşemseddin’in Tasavvuf Dünyası ve Psikolojik Yaklaşımlar”, Akşemseddin Sempozyumu Bildirileri, Akşemseddin Hazretleri Vakfı Yayınları, Ankara, 1990., s. 52.

4 Eraslan, Kemal, “Akşemseddin’in Dinî Tasavvufi Şiirleri”, s. 32.

Sözleri edip Harabi'ye ait olan, batını nefesler albümünde yer alan bir deyiş:

*"Mecmâü'l-babreyne vardığım zaman
Hızr'ı bulup candan kölesi oldum
Ledün ilmin bana eyledi ihsan."*^{5*}

Kehf suresinin 60. ayetindeki *Mecmau'l-Babreyn* (iki denizin birleştiği yer) ve Furkan suresinin 53. ayetine geçen *Merace'l-Babreyn* (iki denizi salıverdi) ifadelerini verebiliriz. Burada iki denizin birleştiği yer ifadesinin neresi olduğu konusunda birtakım rivayetler vardır. Buna göre burası Rum ve Fars denizi veya Tanca olduğu söylenmiştir. Birisinin doğu yönünde diğerinin ise batı yönünde olduğu rivayet edilmiştir.

Burası ise muhtemelen Babu'l-Mendep mevkiinde Kızıl Deniz ile Hint Okyanusu'nun ya da Cebel-i Tarık'ta Akdeniz ile Atlas Okyanusu'nun birleştiği yer; Ayette cins isim olarak geçen iki adamın ise Mekke halkından Velid b. Muğire el-Mahzumi ve Tâif halkından Habib b. Amir b. Umeyr es-Sakâfi olduğu yönündedir. Bunların ise zenginlik ve toplumsal itibar yönünden önde oldukları dile getirilmektedir. (Muhammed b. Ahmet b. el-Ensari el-Kurtubi, el-Cami' li Ahkâmi'l-Kur'an, IV/357.)

"Musa uşağına demişti ki durmayıp ya iki denizin birleştiği yere varacağım veya uzun bir zaman yürüyeceğim" (Kehf, 60) Bu ayette geçen 'iki denizin birleştiği yer' Mübhematu'l-Kur'an'a ilişkin kitaplarda belirtilmeye çalışılmış ve çeşitli rivayetlere yer verilmiştir. Mesela bu denizin Ürdün ve Galzem, İran ve Rum Denizi, Mağrib ve Zukak denizi olduğu hatta buranın Afrika ve Tanca olduğu söylenmiştir.⁶

İki denizin birleştiği yer ifadesi her ne kadar Musa (a.s.) döneminden bahsetse de Arapların zihin dünyasında bu ifadeye ilişkin bir mefhumun olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü o günün Arapları o bölgede yaşamışlar ve mesajın içeriği de yaşadıkları dünyadan ve onları çevreleyen coğrafi bölgeden seçilmiştir. *Merace'l-Babreyn* ifadesinin geçmiş olduğu ayetler "O iki denizi birbirine salmıştır. Bu tatlı, susuzluğu giderici, bu tuzlu ve acıdır. Ve ikisinin arasına birbirine kavuşmalarına engel olan bir perde koymuştur." (25. Furkan, 53; diğer ayet bkz. 55. Rahman, 19; 328 et-Taberi, Tefsiru't-Taberi, VIII/)

Ayaşlı Şakir:

Şakir Bey, sağlığında iken, vefatında gömüleceği yeri belirlemiştir. Bu yerle ilgili hatırayı İbrahim Aczi Kendi naklediyor.

Bir gün tam Şems Mezarlığı önünde bir tesadüf eseri hocamız Şakir Bey'le karşılaştık. O vakit mezarlık duvarları harap ve ingindi.

Şimdi hâlâ ayakta duran kümbetin hizasında durarak:

- İbrahim, burada ki kutup birleşti. Burası "ictimâ-i nûreyn, İki nurun (Mevlânâ ile Şems) bir araya geldiği yerdir. Biliyor musun?" diyerek beraber yürüdük.

Yolda, bunun Şems-i Tebrizî ile Mevlânâ'nın mülakat yeri olduğunun izah ederek, "Eğer ben ölürsem buraya yatacağım. Çünkü burada melekût âlemine açık bir hava var" dedi.^{7*}

"(Mecmau'ü'l-Babreyn) olmuş Konya bezm-i telakki

İki kutub birleşip olmuş bunda mülâkî
Meftûnen ararım gezdikleri o esvâkı
Şems-i Tebrizî'yi o cibân-ârâyı düşündüm".

5 Yıldız, Muhammed Ali, "Akşemseddin'de Allah, Kâinat ve İnsan, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

6 Bkz. İbn Cuma, "Gureru't-Tıbyan", s.321.

7 Işık, Ali, "Ayaşlı Şakir", Konya 2011 s.42.

Fikir sahiplerinin meclisi Konya, iki denizin (Mevlânâ ve Şems) kavuşma yeri olmuş. İki yüce kişi burada buluşup görüşmüşlerdir. Gezdikleri çarşı pazarı vurulmuşçasına ararım. Cihanı süsleyen Tebrizli Şemsi düşündüm.

“Hz. Mevlânâ, İplikçi Camisi’nde verdiği dersten çıkıp öğrencileriyle birlikte bu yoldan geçerek, evine doğru gidiyor. Bu sırada da kendisini bekleyen Şems ile karşılaşılıyor. Bu nokta, Alâeddin Tepesi ile Mevlânâ Müzesi arasındaki yolun başlangıç noktasıdır. Geçmişte tekke ve dergâhların kapatılmasından önce, bu bulunduğumuz noktada, bir kandil vardı. Her akşam Mevlevî Dergâhından getirilen yağ ile Kandilci Dede tarafından bu kandil uyandırılıyordu, yani yakılıyordu. Sabaha karşı da küçük bir tören şeklinde söndürülüyordu.” (Nuri Şimşekler)

Mevlânâ’nın oğlu Sultan Veled, “İbtidâ-Nâme”de Mevlânâ’nın Şems ile buluşmasını, şeriat sahibi büyük bir peygamber olan Musa’nın, Hızır (as) ile buluşmasına benzetir ve önce, Kur’an’daki bu hikâyeyi anlatır da sonra Musa’dan maksadının Mevlânâ olduğunu, bütün erenlerden üstün olduğu halde daima Allah erlerini aramakta bulunduğunu ve Tebrizli Şems’in ona Hızırlık ettiğini söyler ve şöyle der: “Şems’in yüzünü görünce aydın gün gibi sırlar açıldı ona. Görülmemiş şeyleri gördü, kimsenin duymadıklarını duydu. Yanında, yücelikle alçaklık bir oldu. Şems’i evine çağırıp “Padişahım” dedi, “şu dervişi dinle. Evim sana lâyük değil ama sana gerçek âşıkım ben. Kulun nesi varsa, eline ne geçerse hepsi, efendisinindir; bundan böyle o, senin evin.”

Sultan Veled, Şems’in gelişini şöyle anlatır: “Ansızın Şems geldi, ona ulaştı. Mevlânâ’nın gölgesi, onun ışığının parıltısında yok oldu. Aşk âleminin ötesinden deftsiz, sadâsız bir sestir erişti. Şems,

ona sevgili oluş hâlinde bahisler açtı. Bu suretle Mevlânâ’nın sırrı, gökleri aştı. Şems dedi ki: “İç âlemde ilerisin ama şunu duy ki ben, iç âlemin de içiyim. Sırların sırrıyım, nurların nuruyum ben. Diri sevgi, kapımda ölüdür...”

Şems onu öyle şaşılacak bir âleme çağırdı ki o âlemi ne Türk rüyasında gördü, ne Arap... Üstad şeyh, yeni bilgi beller bir hale geldi; her gün, huzurunda ders okuyordu. Sona ermişti, işe yeni baştan başladı. Kendisine uyuluyordu, bu sefer o Şems’e uydu. Yokluk bilgisinde olgundu, fakat Şems’in ona gösterdiği bilgi, yepyeni bir bilgiydi.”

Mevlevî kaynaklar, Mevlânâ-Şems buluşmasını Kur’an’da anlatılan, Musa-Hızır buluşmasının bir benzeri olarak görürler. Mevlevî kaynaklarda, Musa-Hızır prototipin de Mevlânâ, Hz. Musa’ya, Hızır ise, Şems’e nispet edilerek bu benzerlik kurulur. Eflâkî’de yer alan bir rivayette, bizzat Mevlânâ’nın, Şems’in hücresinin kapısının önüne kendi el yazısıyla “Hızır’ın maşukunun makamı” diye yazarak Hızır ile Şems arasında nispet kurduğundan bahsedilir. Şems’in kendisi de, sohbetlerinde Musa-Hızır kıssasını genişçe yorumlamaktadır.

Tebrizli Şems, 29 Kasım 1244 yılı cumartesi günü Konya’ya gelir ve Şekerciler Hanı’na iner. Şems kendisini bir tacir olarak tanıtır. Bazı kaynaklar Şems’in Konya’ya gelişini 26 Kasım 1242 olarak verir.

Şems handa kendisini bir tacir olarak tanıtır. O gün Mevlânâ ders verdiği medreseden çıkmış, ailece yaşadıkları evlerine doğru gidiyor. Talebeleri arkasında, bindiği katırı iki öğrencisi çekmekte... Mevlânâ olacakların verdiği heyecan içerisinde ağır ağır ilerler. Yolun yarısında ve tam ortasında iki çıplak kol hayvanın dizginlerinden tutar. Katırın silkinmesi ile Mevlânâ daldığı derin

düşüncelerden sıyrılır, kor gibi yanan bir çift esrarlı gözle karşı karşıya gelir. Bir süre karşılıklı bakışlar. Bu bir anlık bakıştan her ikisi de etkilenmiştir. Sessizliği o güne kadar hiç görmediği, garip halli derviş bozar ve rivayete göre aralarında şu konuşma geçer:

“Cismini gördüm, isminizi de öğrenmek isterim.”

“İsmim Muhammed Celâleddin.”

“Ey Rum diyarının sultanı! Bir müşkülüm var, söyle bana; Âlemlerin Fahri Hazret-i Muhammed mi büyüktür, yoksa Beyazıd-ı Bestamî mi?”

“-Bu nasıl soru? Elbette Hazret-i Muhammed bilcümle enbiya ve evliyanın büyüğüdür.”

Kim olduğu bilinmeyen garip derviş bu cevap üzerine tebessüm eder ve son sorusunu sorar:

- Peki, ama Hazret-i Muhammed, “*Mâarafnâke bakka ma’rifetike*”, (Biz seni lâyıkiyla bilemedik ya Rabbi!) buyurduğu halde, Beyazıd-ı Bestamî; “*Süpbânîmââ’zameşâni*”, (Ben, beni noksanlardan tenzih ederim, şanıım ne kadar büyüktür.) diye söyledi. Bunun sebebi nedir?”

Mevlânâ cevabında:

- “*Elbette Hazret-i Muhammed (Sallallabü Aleybi Vesellem), günde sayısız makamlar aşırıyor, her makam ve mertebeye vardıkça da, evvelki bilgi ve makamından istiğfar ediyor ve ‘Ey bizim idrakimizin üstünde olan Allah, biz seni gereğince bilemedik’ diyordu. Beyazıd-ı Bestamî ise, ulaştığı ilk makamın mestliğine kapılıp, bu sözü söyledi.*”

Derviş almış olduğu cevabın dehşetine dayanamayıp, bir çığlık atarak ve “*Ya Hû*” diyerek kendinden geçer ve düşüp bayılır. Mevlânâ binitinden inip, dervişi kaldırır, kucaklaşırlar. Bu iki yeni dost, kol kola

oldukları halde ve hiçbir şey konuşmadan kaldıkları medreseye doğru yürürler. Durumu görenler hayretler içinde arkalarından bakacaklırlar.

Mevlânâ'nın Şems'le görüşmesi muhtelif şekillerde anlatılmıştır. En makul olanı ve itibar edileni yukarıda anlatılan Eflâki'nin anlatımıdır.

İlk karşılaştıkları bu yere, sonradan; Rahman Suresi'nin 19. âyet-i kerimesinden ilham alınarak, “*İki denizin kavuşması*” anlamında; “*Merace'l-Babreyn*” denilecektir. Konyalı,

*Mecmâu'l-Babreyn:
İki denizin
kavuştuğu yer*

Mehmet Önder gibi son zamanlarda bu konuyla ilgili araştırma yapanlar bu görüştedir. Kaynaklarını zikretmemişlerdir. Ancak kadim kaynaklarda “*Mecmâu’l-Bahreyn*” tabiri geçmektedir.

Mevlânâ ile Şems’in Buluşma Mekânı

Burası neresidir? Mevlevîler Bugünkü İş Bankasının karşısında bir yeri Mevlânâ ve Şems’in buluştukları yer olarak kabul eder. Burası asırlarca Dergâhtan gelen kandille ışıklandırılmıştır.

Bir gün Mehmet Önder Ankaravî Mehmet Dede’yi yanına alır ve Mevlânâ ile Şems’in buluştukları yeri, göstermesini söyler. Mehmet Dede, bastonu ile Selçuk Oteli’nin karşısında kaldırımın kenarında bir yeri işaret ederek “*İşte Mevlânâ ile Şems’in buluştukları yer burasıdır.*” der.

Bir rivayet de Hatuniye Camii’ne giden yol üzerinde, bir tarafı Şems Parkı’na diğer tarafı Altun-Aba Medresesi’ne çıkan güzergâhtadır. İbrahim Hakkı Konyalı, her şeyin doğrusunu bildiğine inandığı hocası Şeyh Zade Ziya Efendi’den dinlediği bu rivayete itibar eder. İki Dostun karşılaştığı yerin burası olması gerektiğine inanır. (Konyalı, 1964, s, 802) Bu konuda diğer bir rivayet de, şimdiki Şems Parkı’nın doğu kenarında Şems Camii’nin kümbetinin karşısında bir yerdir. Bu da İbrahim Aczi Kendi’nin Ayaşlı Şakir’den naklidir. Ayaşlı Şakir’in kabri de buradadır.

Mecmâu’l- Bahreyn Buk’ası

Buk’a; mimarîde büyük yapı anlamına gelmektedir.

Selçuklu dönemi tarikat yapılarından fizikî ve kapasite bakımından büyük olanlarına “buk’a” dendiği, Osmanlı döneminde özelliğini koruyan yapılara aynı adın verilmesinden anlaşılmaktadır. Hâlen ayakta bulunan bazı buk’aların bünyesinde kubbeli bir sofa ve ona açılan tonozlu eyvan ile mescit, türbe ve hücrelerin bulunması, bu görüşü doğrulamaktadır.

Mecma’u’l-Bahreyn Buk’ası, Konya’da Mevlânâ ile Şems’in ilk buluştukları yerde inşa edilmişti. Diğer Selçuklu dönemi buk’aları gibi muhtemelen mescit, birçok hücre ile sofadan meydana gelen bu yapı, önemli bir Mevlevî Tekkesi idi. Zamanla yıkılmış; Osmanlı döneminde Karaman Valisi Derviş Mustafa Paşa, eski şeklinde uygun olarak tekrar yaptırmıştır. XVIII. yüzyılda sadece mescit bölümü faal durumda iken, yukarıda değinilen zâviyeler gibi muhtemelen XIX. yüzyılın ortadan kalkmış; yerine evler inşa edilmiştir. Bu yüzden yapısı hakkında şimdilik daha ayrıntılı bilgi verme imkânı bulunmamaktadır.⁸

Tasavvufî düşüncenin önemli özelliklerinden biri; dini kaynaklarda zikredilen olay yahut kişisel tecrübeleri, Musa-Hızır örneğinde olduğu gibi, salt bir tarihsel olayın aktarımı olarak görmez. Bu tür olay ve tecrübeleri, her bir insanın deneyim alanıyla ilgili işaretleri de içeren, birer numune olarak değerlendirir. Kur’an’da anlatılan Musa-Hızır kıssası diğer müminlere neleri işaret etmektedir? Diğer bir

8 Bkz. Sedat Emir, “*Erken Osmanlı Mimarlığında Çok İşlevli Yapılar*”: “*Kentsel İzmir Kolonizasyon Yapıları Olarak Zaviyeler*”, İzmir 1994, s. 30-33, 46-50.; “*Safîne-i Neñise-i Mevlevîyan*”, I., Mısır 1283, s.204-205, 208-209.; Yusuf Küçükdağ “*Lâle Devri’nde Konya*”, (S.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi), Konya 1981, s.46. Bu zâviye, şimdiki Babalık Sokağı’nda idi. Bkz. Mehmed Önder, “*Mevlânâ Şehri Konya*”, (İkinci Baskı), Ankara 1971, s. 381.

ifadeyle, Hz. Musa'nın risalet makamı gereği sorguladığı için, arkadaşlığından mahrum kaldığı ilm-i ledün sahibi (Hızır) ile arkadaşlığa öğrenilecek sır nedir? İşte Mevlevî kaynaklar, bu yakıcı soruların cevabının, Mevlânâ-Şems ilişkisinde saklı olduğunu hissettirirler.⁹

Şems ile Mevlânâ'nın ilk defa buluşup görüştikleri bu yere Mevlevîler sonradan Kur'an-ı Kerim Rahman Suresinin 19. ayetinden alınan "Merace'l-Bahreyn" ifadesi Şems ile Mevlânâ'nın Konya'da ilk karşılaştıkları yere makam adı olarak verimliler ve burasını bir çevrikle işaretlemişlerdi. Selçuklular devrinde, Şekerfurûş Hanı'nın önüne isabet eden bu yer, evvelce bir parmaklıkla çevrilmiş ve ziyaretgâh haline getirilmişti. Şimdiki Selçuk Otel'in Maarif Evlerine bakan köşesine rastlayan bu yer, zeminden yükseltilmiş, önü parmaklıkla ayrılmıştı. Oraya akşamları, Türbeden kandil yollarını ve orada kandil uyandırılırdı. Bilhassa Mevlevîler tarafından ziyaret edilirdi.

Buraya 2015 yılında yeniden bir simge olarak küçük bir anıt yapılmıştır.

İbrahim Hakkı Konyalı, bu iki ilim ve mana denizinin kavuştukları yer için çok güzel seçilmiş bir addır. Burasının neresi olduğu hakkında ihtilâf vardır. Büyük Türk ve İslâm Âlimi üstadım Şeyh Zâde Ziya Efendi merhum burasının eski Paşa dairesiyle Çumralı Salim Efendi'nin evlerini ayıran sokağın içinde Ağazâde Tefkî'nin eski evinin önünde olduğunu söylerdi. Bu yol Hatuniyeye, Şems-i Tebrîzî'ye, Seyfiye Medresesi'ne ve Akıncı Mescidi'ne giden yolların başıdır.

Bazıları da burasının Selçuk Otel'i'nin yanına rastladığını söylerler. Burada Selçuk ve Sincari

Mescitleri, eski kabristan, İbrahim Bey İmareti'nin odun ambarları vardı. Gerçi bu yol da Akıncı Mescidi'ne ve Kız Öğretmen Okulu'na çıkar. Amma biz; bildiğini iyi bilen ve güvenilir bir ilim otoritesi olan Ziya Efendi merhumun rivayetini tercih etmek istiyoruz." demektedir.

Ancak yıllarca mum yakılan, ziyaret edilen yer olarak Selçuk Otel'in bulunduğu Babalık sokağın girişindeki sol köşe olduğu bilinmektedir. O günden bugüne şehir planlarındaki değişiklikler düşünülürse nokta bir yer tayin etmek zor olacaktır.

Cumhuriyetten sonra, Tekke ve Türbelerin kapatılmasıyla çevriğe kandil gönderilemez olmuş, 1927 yılında Alâeddin Caddesi üzerinde Maarif Evleri'nin yapılması ile çevrik de kaldırılmıştır.

Mecmâu'l-Bahreyn'e Mevlânâ Dergâhı'ndan kandil getiren Mevlevî dervişlerinden biri de Mevlânâ Müzesi ziyarete açıldıktan sonra kendisine müzenin derviş odalarında bir hücre verilen ve ölümüne kadar (ö.1957) bu hücrede oturan Ankaralı Mehmet Dede idi.

Konya'da 1953 yılında M. Muhlis Koner'in başkanlığında, Abdülbaki Gölpınarlı, Mehmet Önder ve Belediye Turizm Müdürü Konyalı yazar Celâleddin Kışmır'ın üyesi olduğu bir komisyon kurdu. Komisyon, anıt üzerine yazılacak kitabeyi hazırlayacak, ayrıca çizilecek anıt projesinin fikri yapısını oluşturacaktı. 1953 yılı Ekim ayında bu konuda toplantılar yapıldı. Konya'da Gazi Lisesi'ni, Atatürk Heykeli'nin kaidesini yapan tanınmış mimar Muzaffer'in oğlu, mimar Mukadder projeyi çizdi. Abdülbaki Gölpınarlı anıt üzerine yapılacak metinleri hazırladı. Bir dosya halinde Belediye Başkanı

9 <http://www.tefekkurdergisi.com/parca.php?yid=354353>, Erişim tarihi;11/08/2018.

Hiz. Mevlânâ türbesi

Rüştü Özal'a verildi, Belediyenin ödenek yokluğu yüzünden bu anıt gerçekleştirilemedi. Rahmetli Abdülbaki Gölpınarlı bir kitabe hazırladı.

Mevlânâ ile Şems'in ilk buluştukları yer için 1953 yılında hazırlanan kitabe metni şöyledir:

"Büyük bilgin ve mutasavvıf Mevlânâ Celâleddin ile O'nun gönül dostu Şemseddin-i Tebrîzî 30 Kasım 1244 günü ilk defa burada buluştu, görüştüler. Bu buluşmadan sonra, burası "Meraca'l-babreyn" yani "İki denizin buluştuğu yer" olarak adlandırılırdı. Bu anıt, bu buluşmanın anısına dikildi.

*"Güneşim, ayım geldi.
Gözüm, kulağım geldi.
O altın madenim geldi.
Başımın sarboşluğu geldi
Gözümün nuru geldi.
Bir dileğim olmuşsa,
işte o dilediğim geldi.
Dün gece mumla aradığım dost,
Bugün bir gül demeti gibi yoluma çıkageldi."
Mevlânâ*

Daha sonra, 2015 yılında hazırlanan kitabe ve yeniden yaptırılan anıta buranın ismi "*Mecmau'l-Babreyn*" olarak yazılmıştır.

Ghanbarzad Khajeh tarafından yapılan anıt 2017 yılında içinde kandil bulunan anıtın yerine konulmuştur.

Mevlânâ ve Şems-i-Tebrîzî hazretlerinin ilk karşılaşma anısına yapılan anıt, ona verilmiş olan isim gibi (*Mecmau'l-Babreyn*) yani iki denizin buluşması gibi irfanî soyut bir anlam taşımaktadır. Kuran-ı Kerim' den alınan bu metafor Mevlânâ'nın Mesnevi'sinin 1. Defterinde de yer almaktadır ve hikayeye zaman içinde tarih, edebiyat, irfan ve müfessirler tarafından da farklı yorumlar yapılmıştır.

Anıtı yapan sanatçı Ghanbarzad Khajeh anıtı şu şekilde betimlemiştir:

Benim annem Farsça Edebiyatı lise öğretmenidir ve çocukluğumda geceleri bana okuduğu uyku hikâyelerinin bir kısmını da Mesnevi hikâyeleri oluşturmaktadır. Bu sebeple Mevlânâ ile ilk ne zaman tanıştığımı hatırlayamıyorum. Annemin hikâyeleri anlatmadan önce hikâyelerin daha zengin anlamlar içerdiğini vurguladığını hatırlıyorum.

Mevlânâ, hikâyelerinde soyut irfani kavramları somutlaştırmaya çalışmıştır. Bizim tasarladığımız anıt da benzer bir yaklaşımla ilk bakışta basit görünen bir görüşmenin önemini soyut bir ifadeyle ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Bir bakıma Mevlânâ'nın yaptığı işin tam tersini oluşturmaktadır. Bu seçim edebiyat ve görsel sanatların ifade biçimindeki farkı da ortaya çıkarmaktadır. Bu görüşme Mevlânâ için alevlenmenin simgesidir ve bazı yazılarında da bu görüşmeyi bir çiçeğin açmasına benzetmektedir. Bu metaforları sürekli Şems'in Divan'ında da görüyoruz. Mevlânâ ve Şems tarikatında arifin yolculuğu adım adımdır. Arif basamakları tek tek çıkar. Anıtta bu metafor çelik parçaların birbirine tek tek kaynakla bağlanmasıyla yansıtılmıştır.

Anıtta fark edilebilen iki parçadan hangisinin Mevlânâ veya Şems olduğu belli değildir. Bu seçim vahdet-i vücud düşüncesini temsil etmeye çalışmaktadır.

Anıtı anlatmak için Mevlânâ'nın kendi şiirleri de çok yardımcı olmaktadır.

“İhsan sabibi öldü ama ibsanı ölmedi ki... Allah indinde din ve ibsan küçük ve değersiz bir şey değildir!” (Mevlânâ Mesnevisi 4. Defter)

“Adı sakınlan, her şeyi adıyla yaşatandır. Böylece taze bahardır, filizdir.”

Adı sakınlan, her şeyi varlığında yok edendir. Böylece yakıp kavuran, kül eden alevdir.

Adı sakınlan,ilmek ilmek var olmaktır. Varlığını vatan eylemektir. Böylece bir şehit direnişidir.

Adı sakınlan, zamanı, mekânı ve bütün renkleri soğuran, renk almayandır. Böylece fezadır, karadeliktir.

Adı sakınlan, ka'tedilip kuyulara atılan vuslattır. Böylece simsiyah bir matemdir.

Adı sakınlan, ikilikten birliğe ermeştir, cem olmaktır. Böylece millettir, medeniyettir.

Adı sakınlan, ancak mazlum için, Hak için kalkan kılıçtır. Böylece istiklaldir.

Adı sakınlan, insanla neşet eden uyumsuzluğu dindiren son karardır. Böylece hükümdür.

Adı sakınlan, fani olan insanın Elest Bezmine rücu kanatlarıdır. Böylece bekadır.”

Metinde “adı sakınlan”dan “aşk” kastedilerek Şems ve Mevlânâ'nın buluşmasının hatırasına yapılan soyut anıtın ifade zenginliğine şerh düşülmüştür.

İki okyanusun bütünleşmesi anıtın alt kaidesinin içinde bulunduğu havuz ile betimlenirken;

Anıtın kendisi; filiz formunda, alev formunda ve ayrıca adım adım, ilmek ilmek var olmayı, ikilikten birliğe ermeyi anlatan bir yapıdadır.

Kaynakça

ERASLAN, Kemal, “Akşemseddin'in Dini Tasavvufi Şiirleri”, Türk Dili Edebiyat Dergisi, C. XLVIII, Ankara, 1984.

_____, Akşemseddin'in Dini Tasavvufi Şiirleri, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten 1984, TTK Basımevi, Ankara, 1987.

_____, “Akşemseddin'in Şiirleri”, Akşemseddin Sempozyumu 25-27 Mayıs 1988, Göynük Tebliğler, Akşemseddin Vakfı Yayınları, Bolu, 1988.

Işık, Ali, “Ayaşlı Şakir”, Konya 2011 s.42.

Yavuz, Kerim, “Şiirleri İçinde Akşemseddin'in Tasavvuf Dünyası ve Psikolojik Yaklaşımlar”, Akşemseddin Sempozyumu Bildirileri, Akşemseddin Hazretleri Vakfı Yayınları, Ankara, 1990., s. 52

Yıldız, Muhammed Ali, “Akşemseddin'de Allah, Kâinat ve İnsan”, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

<http://nezihuzel.net/index.php/2011/12/28/iki-denizin-birlesmesi/>

<http://www.tefekkurdergisi.com/parca.php?yid=354353>

اسلام مجوسی

تعارف: «دینی بر عیالت، عیالتی بر دین» و غیره.

جلد: ۱
شماره: ۳
صفحه: ۴۳
تاریخ: ۱ ربیع الثانی ۱۳۳۲
مجله: ۱۳۳۲
مدیر: حاجیم ثابت

جلد: ۱

قرآنه کرم
سوره آل عمران ۹۶ نحی آیتدن ۱۱۷ نحی آیتده قدر مفهوم شریفی
[حاشیه‌لی مفهوم قرآندن | مرحوم مناسرتلی رفعت

تقدیر و تقریر
قاموس فلسفه ... [محترم رضا توفیق یک طرفدن یازیلان قاموس فلسفه تک تنقیدی]
منصوری زاده سید

محمد ذکی

رضاء الدین بن قحطان الدین

محمود

بسم

نسخه‌سی ۳۰ پاره‌در

توزیع یری «زمان کتبخانه سید»

نجم استنبان مطبعه‌سی

تاریخ

شیخ بدرالدین سلوی و قلمی

ابن حبه

زعمه عال

شمس تبریزی

دعی سیال

حید بغدادی